

Ivan Čuk

Mnenje študentov Fakultete za šport Univerze v Ljubljani o uporabi osnovno-šolskih prostorov za uresničevanje učnega načrta športne vzgoje

University of Ljubljana, Faculty of Sport, student's opinion on use of primary school space for realization of P.E. curricula

Povzetek

Glede na uradne dokumente sta šolski prostor in šolska zgradba poudarjeno prilagojena posameznim zahtevam pouka po starostnih skupinah in predmetih v okviru predmetnika. Cilj je bil ugotoviti, ali se šolski prostori (in ne samo športne površine) trenutno uporabljajo za telesno vzgojo¹ ter ali bi jih želeli uporabljati več. Vprašalnik je izpolnilo 72 študentov tretjega letnika prvostopenjskega študija in prvega letnika drugostopenjskega študija Fakultete za šport v Ljubljani. Kljub že ustaljeni uporabi nekaterih prostorov šole za telesno vzgojo študenti menijo, da bi bilo mogoče in smiselno v te namene vse šolske prostore uporabljati več. Največ jih meni, da so za temeljne oblike gibanja primerni skoraj vsi prostori, številni tudi za ples, športne igre pa v nekatere prostore ne sodijo. Izpostavili so tudi, da je premalo pozornosti namenjene osebni čistoči, saj se tušev ne uporablja, na zunanjih površinah pa izrazito primanjkuje umivalnikov za roke in noge.

Ključne besede: vprašalnik, šport, telovadba, ples

Abstract

According to official documents, the school space and school building are specifically adapted to the individual requirements of classes by age groups and subjects within the curriculum. The goal was to find out whether school premises (and not only sports areas) are currently used for physical education and whether they would like to use them more. Questionnaires were filled out by 72 students in the third year of first-level studies and in the first year of second-level studies of Faculty of Sport, Ljubljana. Despite the already existing use of some school premises for physical education, students believe that it would be possible and reasonable to use all school premises more for these purposes. Most of them believe that almost all spaces are suitable for basic forms of movement, many also for dancing, and sports games do not belong in some spaces. They also highlighted insufficient attention to personal hygiene, as showers are not used; on outdoor surfaces there is a distinct lack of sinks for hands and feet.

Keywords: questionnaire, sport, gymnastics, dance

■ Uvod

Učni načrt športne vzgoje za osnovne šole (2011) v vseh starostnih obdobjih predvideva naslednje cilje: izboljševanje gibalne učinkovitosti, usvajanje različnih oblik gibanja, iger in športnih znanj, pri-

¹V preteklosti je bilo veliko različnih izrazov uporabljenih za šolski predmet, katerega temeljni cilj je zdrav telesni in gibalni razvoj. Ti izrazi so telovadba, telesna vzgoja, športna vzgoja in šport. Avtor meni, da glede na temeljni cilj izraz telesna vzgoja najbolje opredeljuje to področje.

jetno doživljanje športa in vzgojo z igro ter razumevanje pomena gibanja in športa. V prvem obdobju so predvidene naslednje praktične vsebine: temeljne oblike gibanja, atletska abeceda, telovadna abeceda, plesne igre, igre z žogo, plavalna abeceda, pohodništvo. V drugem obdobju so cilji enaki, praktične vsebine pa so temeljne oblike gibanja, igre in telesna priprava, atletika, orodna telovadba z ritmično izraznostjo, ples, mala košarka, mala odbojka, mali rokomet, mali nogomet, plavanje in nekatere vodne dejavnosti ter pohodništvo. V tretjem obdobju so predvidene naslednje prak-

tične vsebine: splošna telesna priprava, atletika, orodna telovadba z ritmično izraznostjo, ples, košarka, odbojka, rokomet, odbojka, nogomet in pohodništvo. V vseh starostnih obdobjih glede na značilnosti okolja, v katerem je šola, lahko ponudi tudi dodatne vsebine, to so lahko npr. smučanje, plavanje in vodne dejavnosti in podobno.

Na področju gradnje osnovnošolskih prostorov je Ministrstvo RS za šolstvo in šport leta 2007 pripravilo navodila za graditev osnovnih šol v Sloveniji. V uvodu je navedeno, »da ob uporabi sodobne tehnologije v gradbeništvu ter ob upoštevanju zahtev pedagoške stroke in razvoja sodobne učne tehnologije želijo doseči otroku in učiteljem prijetno, funkcionalno, fleksibilno, kvalitetno in vzdržljivo, vendar ne predrago, energetsko varčno, okolju prijazno ter seveda zdravo in varno šolsko stavbo. Poudarek pri investiranju v osnovne šole v bodoče bi moral biti predvsem na kvaliteti šolskega prostora in ne več toliko na kvantiteti šolskih zgradb.« Šolska stavba naj bi omogočala oblikovanje naslednjih skupin: delo s posamezniki (1–4 učenci), male skupine (5–9 učencev), manjše skupine (10–20) učencev, osnovne skupine (21–28 učencev) in velike skupine (84–140 učencev). Uporabno skupino prostorov sestavljajo prostori za pouk, drugi prostori in prostor za komunikacijo. Prostori za pouk so matične učilnice (60 m²), skupni prostor za 1. razred (20 m² na en razred), kabinet za delo s posamezniki in shrambo učil (20 m²), predmetne učilnice (60–80 m²) z ustreznimi kabineti in shrambami (20–24 m²). Med drugimi prostori so navedeni večnamenski prostor s klubskimi prostori za učence (0,4 m² na učenca), upravni prostori, gospodarski prostori, garderobe (0,32 m² na učenca) in sanitarije (na 50 učencev eno stranišče in dva pisoarja ter na 25 učenek eno stranišče, stranišča ne smejo biti oddaljena več kot 40 metrov). Med komunikacije sodijo vhod v šolo, vhodna avla, hodniki in stopnišča. Prostori za telesno vzgojo so podrobneje opisani in v te prostore za izvajanje pouka sodijo vadbeni prostor, shramba orodij, sodniška niša, studio, pedagoški kabinet in garderoba za učitelje razrednega pouka; spremljajoči prostori so slačilnice, umivalnice (ena prha na 10 oseb, en umivalnik oz. ena pipa v koritu za pranje nog na 5 oseb), stranišča (eno stranišče na 20 oseb) in prostor za čistila; komunikacije pa so hodniki, avle, predprostorji ter prostor naprav za gledalce. Za zunanje športne površine je predlog, da naj bo omogočena pitna voda.

V okviru projekta Oblikovanje smernic kakovostne zasnove sodobne šolske arhitekture s ciljem podpore celovitemu trajnostnemu načinu življenja in dela v šoli smo želeli preveriti, ali lahko vsebine telesne vzgoje izvajamo tudi na površinah, ki v prvi vrsti niso namenjene športu.

■ Postopki

Vzorec vprašancev so sestavljali študenti Fakultete za šport, in sicer tretjega letnika prvostopenjskega študijskega programa Športna vzgoja in prvega letnika drugostopenjskega študijskega programa Športna vzgoja. Obe skupini študentov sta izpolnili vprašalnik v poletnem semestru študijskega leta 2021/2022. Študenti imajo za seboj študij praktičnih vsebin, ki so v učnem načrtu za osnovno šolo. Študenti imajo osebno izkušnjo iz časa šolanja kot učenci in hkrati kot pedagogi, ko sodelujejo pri pouku kot učitelji. Anketo je v celoti izpolnilo 72 študentov, kar predstavlja 53,3-odstotni delež vseh vpisanih študentov. Odgovarjalo je 34 študentov in 38 študentk.

Spremenljivke so predstavljale vprašanja o spolu ter vprašanja o splošnih podatkih o šoli, ki so jo opisovali (naloga je bila opisati šolo, na kateri opravljajo prakso), obdobje gradnje šole, ali je šola vključena v mrežo zdravih šol – in če ni, ali bi jo bilo smiselno vključiti. Sledil je sklop vprašanj o tem, ali je v posameznih šolskih prostorih omogočena otroška igra, pri čemer je gibanje temelj te igre (npr. lovljenje, skrivanje, gnilo jajce ipd.), ter ali bi oni to dovolili. Enaki vprašanji sta bili tudi o izvajanju športne dejavnosti. Sledilo je vprašanje, katero izmed športnih dejavnosti bi po vašem mnenju bilo smiselno izvajati v šolskih prostorih, če bi imeli možnost načrtovati novo šolo. Zadnji del vprašalnika se je nanašal na število stranišč, umivalnikov in tušev v pokritih športnih prostorih ter število umivalnikov za roke in noge na zunanjih površinah.

Podatki so bili obdelani s statističnim paketom SPSS 22, za predstavitev rezultatov pa so bile uporabljene frekvence in hi-kvadrat, za katerega smo ocenili, da je značilen pri $p < 0,05$.

■ Rezultati

Študenti izvajajo prakso na osnovnih šolah, za katere nosilci predmeta Didaktika ocenjujejo, da izpolnjujejo njihova visoka merila in da se bodo od mentorjev, starejših učiteljev, lahko kar največ naučili. Po podatkih Nacionalnega inštituta za javno zdravje (2021) je v projekt mreže zdravih šol vključenih 321 slovenskih osnovnih šol, kar predstavlja 71,8-odstotni delež. Študenti so bili na praksi na šolah, za katere so vedeli, da so vključene v omenjeni projekt, le v 52,8 %, za kar 43 % šol pa niso vedeli, ali so vključene ali ne. Podatek, da študent na praksi ne ve, ali je šola vključena v mrežo zdravih šol, vzbuja skrb in predvsem kaže, da šole same tega ali nikjer ne poudarjajo ali pa je že vsem samoumevno, da skrbijo za zdravje svojih učencev in zaposlenih. Bolj preseneča, da kar pomemben delež študentov (16,7 %) ne vidi vrednosti za vključitev šole v projekt, kar pa je še vedno izrazito manj, kot je nevklučenih osnovnih šol.

Pomembne (in tudi značilne) so razlike v trenutni uporabi posameznih šolskih prostorov za otroško igro in športne dejavnosti v primerjavi z mnenjem, da bi bilo treba oboje omogočiti. Študenti vidijo možnosti za izboljšanje izvajanja vsebin telesne vzgoje tudi v drugih prostorih, ne le v telovadnici ali na zunanjih otroških igriščih oz. športnih površinah. Mnenja so, da so slabo izkoriščeni prostori, kot so učilnice, avla s hodniki, jedilnice in garderobe. Če bi študenti sami načrtovali novo šolsko stavbo, bi večinsko v vseh prostorih omogočili temeljne oblike gibanja, sem štejemo različna preprosta gibanja brez orodij ali z drobnim orodjem, kot so hoja, teki in skoki, ter različne vaje za gibljivost, moč in ravnotežje. Prav tako bi večinsko vse prostore, razen garderobe, namenili plesu. Majhen del študentov bi v notranjih prostorih omogočil tudi igre z loparji in telovadbo. Moštvenih iger, razen v telovadnici, študenti ne bi izvajali v drugih prostorih.

V učnem načrtu je za prvo starostno obdobje pri cilju prijetno doživljanje športa in vzgoja z igro poudarjeno pridobivanje osnovnih higienskih navad, povezanih s športno vadbo. V drugem starostnem obdobju je pri istem cilju med drugim poudarek na upoštevanju higienskih pravil, povezanih z vadbo (preoblačenje, umivanje po vadbi, čistoča prostorov in osebne športne opreme). V tretjem starostnem obdobju je higiena samo kot del teoretične snovi. V delu higiene nas je zanimalo, kolikšno je število stranišč in

Tabela1

Deleži odgovorov po posameznih kategorijah vprašanj

Spremenljivka/vrednost	ne	ne vem	da
Ali je Vaša šola vključena v Slovensko mrežo zdravih šol?	4,2	43,0	52,8*
Ali menite, da bi bilo potrebno Vašo šolo vključiti v Slovensko mrežo zdravih šol?	16,7	18,0	65,3
Ali je v spodaj navedenih prostorih Vaše šole omogočena otroška igra, pri čemer je gibanje temelj te igre (npr. lovljenje, skrivanje, gnilo jajce ipd.)?	ne	občasno	da
Telovadnici	2,8	5,6	91,7
Učilnici	31,9	47,2	20,8*
Hodniku in večnamenski avli	29,2	23,6	47,2*
Jedilnici	70,8	13,9	15,3*
Garderobi	68,1	15,3	16,7*
Zunanjem otroškem igrišču	2,8	2,8	94,4*
Zunanjem športnem igrišču	4,2	1,4	94,4
Ali menite, da bi bilo v navedenih prostorih Vaše šole treba omogočiti otroško igro, pri čemer je gibanje temelj te igre (npr. lovljenje, skrivanje, gnilo jajce ipd.)?	ne	občasno	da
Telovadnici	2,8	4,2	93,1
Učilnici	22,2	34,7	43,1
Hodniku in večnamenski avli	19,4	22,2	58,3
Jedilnici	65,3	16,7	18,1
Garderobi	62,5	15,3	22,2
Zunanjem otroškem igrišču	4,2	4,2	91,7
Zunanjem športnem igrišču	4,2	1,4	94,4
Ali je v spodaj navedenih prostorih Vaše šole omogočena športna dejavnost (npr. telovadba, atletika, nogomet)?	ne	občasno	da
Telovadnici	1,4	2,8	95,8*
Učilnici	86,1	11,1	2,8*
Hodniku in večnamenski avli	62,5	18,1	19,4*
Jedilnici	88,9	5,6	5,6*
Garderobi	86,1	8,3	5,6*
Zunanjem otroškem igrišču	8,3	5,6	86,1*
Zunanjem športnem igrišču	2,8	1,4	95,8*
Ali menite, da bi bilo v navedenih prostorih Vaše šole treba omogočiti športno dejavnost (npr. telovadba, atletika, nogomet)?	ne	občasno	da
Telovadnici	5,6	1,4	93,1
Učilnici	61,1	23,6	15,3
Hodniku in večnamenski avli	50,0	20,8	29,2
Jedilnici	83,3	8,3	8,3
Garderobi	80,6	5,6	13,9
Zunanjem otroškem igrišču	5,6	5,6	88,9
Zunanjem športnem igrišču	4,2	2,8	93,1
Ocenite telovadnico na Vaši šoli:	preveč	dovolj	premalo
Število stranišč	1,4	87,5	11,1
Število kabin za tuširanje	5,6	75,0	19,4
Število umivalnikov za roke	2,8	91,7	5,6
Število umivalnikov za noge	0	50	50
Športno/otroško igrišče ima:	preveč	dovolj	premalo
Število zunanjih umivalnikov za roke	0	31,9	68,1
Število zunanjih umivalnikov za noge	0	20,8	79,2
	da	ne	ne vem
Ali se učenci po vadbi tuširajo?	0	90,3	9,7

Opomba. * pomeni, da je hi-kvadrat značilen pri $p < 0,05$, v paru vprašanja o vključenosti šole v mrežo zdravih šol ter pri parih vprašanj, ali je omogočena vadba in ali bi jo bilo treba omogočiti.

Tabela 2

Delež tistih, ki menijo, da bi bilo smiselno izvajati izbrano telesno dejavnost v navedenih prostorih, če bi imeli možnost načrtovati novo šolo

	temeljne oblike gibanja	atletika	telovadba (orodna, ponjave, ritmika)	ples	košarka
telovadnici	95,8	95,8	100	90,3	97,2
učilnici	83,3	0	9,7*	72,2	1,4
hodniku in večnamenski avli	87,5	13,9	19,4*	76,4	2,8
jedilnici	73,6	6,9	12,5*	47,2	1,4
garderobi	73,6	2,8	8,3*	31,9	0
zunanjem otroškem igrišču	97,2	80,6	59,7	75,0	62,5
zunanjem športnem igrišču	97,2	97,2	66,7	81,9	95,8

	odbojka	nogomet	rokomet	plavanje	igre z loparji
telovadnici	97,2	97,2	97,2	27,8	93,1
učilnici	0	1,4	0	0	15,3
hodniku in večnamenski avli	4,2	2,8	1,4	0	26,4
jedilnici	1,4	1,4	2,8	1,4	12,5
garderobi	0	0	0	1,4	8,3
zunanjem otroškem igrišču	61,1	65,3	59,7	11,1	77,8
zunanjem športnem igrišču	93,1	98,6	95,8	20,8	91,7

Opomba. * pomeni, da je hi-kvadrat značilen pri $p < 0,05$, pri križanju mnenja gleda na spol.

tušev ter umivalnikov za roke in noge v telovadnici in na zunanjih površinah. Izkazalo se je, da je v telovadnicah primerno število vsega, ne nazadnje so v ozadju tega tudi merila ministrstva za šolstvo in šport. Po izkušnjah študentov se po vadbi 90,3 % učencev ne tušira, preostali študenti so odgovorili, da ne vedo, nihče pa še ni videl učenca, ki bi uporabljal tuš. Kot najpomembnejši razlog za to navajajo premalo časa, ker se pouk hitro nadaljuje, manj pomembni razlogi pa so, da nimajo zagotovljenega osebne prostora, da ni dovolj tušev, ni sušilnikov za lase in ogledala. Izkazalo se je, da je veliko predvsem pomanjkanje umivalnikov za roke in noge na zunanjih površinah, čeprav tega nismo spraševali, pa verjetno tudi stranišč glede na zahteve največje oddaljenosti stranišča od otroškega igrišča ali športnega igrišča.

Slika 1. Povezovalno plezalo iz avle v telovadnico, prehod je zamrežen, da se preprečijo padci v globino

Pri križanjih med letom gradnje šole in posameznimi vprašanji nikjer ni bilo zaznati značilnih razlik, tako da šolska stavba glede na leta ni imela vpliva na mnenje študentov. Tudi razlike med spoloma ni bilo zaznati skoraj nikjer, razen pri vprašanju vključenosti telovadbe v posamezne prostore, če bi sami načrtovali novo šolsko stavbo; dosledno so samo moški odgovorili, da bi vključili telovadbo v učilnice, hodnike in avlo, jedilnico in garderobo.

Čeprav so študenti navedli le svoje mnenje, brez rešitev, lahko hitro najdemo nekaj preprostih, že uveljavljenih rešitev, ki lahko dodatno obogatijo šolski prostor z vidika telesne dejavnosti. Na Sliki 1 je primer povezovanja šolske avle in telovadnice na dunajski osnovni šoli Längenfeldgasse, ki je delo arhitekturnega biroja PPAG. Na tej šoli nimajo težav niti z neobičajnimi telesnimi dejavnostmi, kot sta ročni nogomet ali postavitve letvenika v avlo (Slika 2).

Slika 2. Preproste rešitve, ki vabijo k uporabi opreme v avli

Slika 3. Primer kotnega orodja, primernega tudi za učilnice, z malo domišljije in dodatne opreme se ga lahko spremeni tudi v kotichek za počitek, grad ipd.

Slika 4. Primeri drobnega orodja, primernega skoraj za vse šolske prostore: pikado z žogicami na ježka, cenovno zelo dostopna igra, ki se lahko izvaja tudi v garderobi; mini pisarniški koš, primeren za učilnico, garderobo, avlo; majhna penasta mehka žoga, s katero ne moreš uničiti ničesar, tudi če igraš nogomet; mrežica za namizni tenis, ki je prilagodljiva za kakršno koli mizo (tudi v jedilnici)

Slika 5. Elanov telovadni kozolec, postavljen v Kranjski Gori, kot primer telovadnice na prostem (v pokritem prostoru)

Literatura

1. Športna vzgoja – učni načrt (2011). Marjeta Kovač s sodelavci. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS.
2. Navodila za graditev osnovnih šol v republiki Sloveniji (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS.
3. Slovenska mreža zdravih šol (2021). www.nijz.si
4. Slikovno gradivo: arhiv Ivana Čuka, vse slike razen slike 4
Slika 4 je sestavljena iz naslednjih virov:
Pikado z žogicami: www.unikatoy.si
Pisarniški koš: www.fitnessshop.si
Mehka žogica: www.igraceshop.si
Mrežica za namizni tenis: www.decathlon.si

prof. dr. Ivan Čuk
Fakulteta za šport, Univerza v Ljubljani
ivan.cuk@fsp.uni-lj.si

Zaključek

Študenti so izkazali željo po večji izrabi šolskih prostorov za telesno vzgojo. V vseh prostorih, ki so na voljo učencem, vidijo priložnost za poudarjeno telesno dejavnost. S povečanjem možnosti in priložnosti za izvajanje prijetne telesne dejavnosti v družbi bi morda lahko razbili povečano uporabo sodobnih tehnoloških naprav.